

למעשה

הרב עובדיה דהן שליט"א

יו"ר המועצה הדתית אשדוד ורב בית הכנסת הניכי הישיבות – "בית יוסף" קרית פוניבו

ויהיו חיי שרה וכו' שני חיי שרה" (כ"ג - א')

בספר "דרשות רבנו יוסף נחמיה" (מילי דהספידא) שואל, מפני מה כפילות המילים, "חיי שרה" פעמיים בפסוק אחד. וכן להלן "ויטע אשל בבאר שבע" ואח"כ "ויגר בארץ פלשתים ימים רבים" ושוב "וישב אברהם בבאר שבע" שוב מוזכר פעמיים באר שבע, מדוע, הרי כבר נאמר שאברהם היה בבאר שבע? תירץ רבי הלל ליכטנשטיין מקולמייא, דוד המלך אמר "אגורה באהלך עולמים" (תהילים ס"א - ה'), וכי אדם יכול לחיות בשתי עולמות? אלא, כאשר אנשים מקיימים מצוות, עושים טוב וחסד על פי מה שהורה להם רבם שחיך אותם, נחשב הדבר כאילו הרב עדיין חי. כאשר אומרים שמועה בשמו של אדם, נחשב כאילו הוא עדיין גר בעולם. אברהם אבינו, גם שנים רבות אחרי שעזב את ארץ פלשתים, התנהגו בני פלשתים על פי התורה והדרך שאברהם אבינו לימד אותם. כך הדבר בשרה שגיירה את הנשים, המספר מאה עשרים ושבע אלו השנים שחיה בעצמה, אבל יש עוד "שני חיי שרה", והם של תלמידותיה, אותם המעשים הטובים שהן עושות, נחשב כאילו שרה עודנה חיה וקיימת בדורות הבאים אחריה. השנים הללו, רק הקב"ה, קורא הדורות, יודע לחשב, והוא שנאמר (תהילים ל"ז - ט"ז) "ה' יודע חיי תמימים ונחלתם לעולם תהיה".

רבי יעקב קמינצקי מתרץ מיתתה של שרה נגרמה כתוצאה משמועות העקידה, וריון יצא בעולם כאילו העקידה גרמה למיתתה, ולולי העקידה היתה חיה עוד הרבה שנים. לכן התורה מעידה "שני חיי שרה", אלו הן השנים שלה שנקצבו לה מהשמים. (מדשן ביתך).

מאמר מרכזי הרב פנחס זרביב

השמחה בהתמודדות

ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה (כג, א). שני חיי שרה - כולן שווים לטובה (רש"י).

וכתב הרב אליהו דיסקין שליט"א (נחל אליהו לך לך תש"פ) היה קשה לרש"י שלכאורה זה יתור לשון, מדוע התורה חוזרת ואומרת שני חיי שרה? ולכך אומר רש"י: כולם שווים לטובה. והרמב"ן פירש שמיתור הלשון "שני חיי שרה" לומדים שהיו כולם שווים בלא חטא. אבל מדברי רש"י מבואר שלא למד כן, שהוא פירש שלמדו שהיתה בלא חטא ממה שנאמר שנה בכל כלל וכלל, "מאה שנה ועשרים שנה", ואם כן מה הפירוש שהיו כולם שווים לטובה? שהיו לה חיים טובים! וצריך להבין מה הפשט, זה נקרא חיים טובים? הרי עד גיל תשעים היא היתה עקרה, ואחר כך היתה לה עגמת נפש מהגר "ותקל גבירתה בעיניה" ואחר כך ראתה את ישמעאל בן הגר מצחק - רוצה להרוג את יצחק, רוצה לקלקל אותה, ועל זה אפשר לומר כולם שווים לטובה? כך נראים חיים טובים?

רבותי, שמעתי מר' דן סגל בשם החזון איש יסוד גדול, החזון איש שבימים אלו היה ההילולא שלו אמר לאחינית שלו אשתו של ר' שמעון גריינמן ע"ה: כמה יסורים יבואו לאדם זה גזירה מהשמים, אבל איך הוא יקבל את היסורים זה בבחירה שלו לפי מידת האמונה והביטחון שלו! וזה יסוד גדול שצריך לשנן אותו היטב "כמה יסורים יבואו לאדם זה גזירה, איך לקבל את היסורים זה בחירה". סיפר לי יהודי שאמר את זה לאיזה מליונר גדול באמריקה, ולאחר זמן אמר לו אותו מליונר שממתי שהוא שמע את היסוד הזה של החזון איש כל החיים שלו השתנו, הוא התחיל להבין שכל היסורים עדיין הם תלויים איך הוא מקבל את זה, וזה תלוי באמונה ובביטחון של האדם.

ונרחיב קצת ביסוד גדול זה. לפני שנים היה בבני ברק יהודי, אברך, שנוולד לו בן פגוע מוחי, פגוע שכלית, פגוע מוטורית, וזה דרש הרבה מאד כוחות למשפחה וצער של שנים, יום אחד הוא בא לסטייפלער זכר צדיק לברכה ואמר לו: אני כבר לא יכול, לא יכול, אמר לו הסטייפלער: הבעל עגלה לא שם על הסוס משא שהוא לא יכול לסחוב, הוא משער כמה הוא יכול לסחוב וזה מה שהוא שם, אף פעם הוא לא יתן משא שהסוס לא יכול לסחוב, ואם הסוס קורס הבעיה היא אצל הסוס. הקב"ה לא נותן לבן אדם נסיונות שהוא לא יכול לעמוד בהם, וזה תלוי אך ורק בכך אדם איך הוא מתמודד עם מה שהקב"ה נתן לו.

בימים אלו היה גם יום השנה של הרב שך זצ"ל, הרב שך אמר דבר נפלא הוא כותב את זה בהקדמה לאבי עזרי, כתוב בפרשת וילך (דברים לא, יז): וזרה אפי בו ביום ההוא ועובתים והסתרתני פני מהם והיה לאכול ומצאוהו רעות רבות וצרות ומצאוהו רעות רבות וצרות ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלוקי בקרבי מצאוני הרעות האלה", שואל הרב שך: איפה נעלמו הצרות? בתחילת הפסוק כתוב "ומצאוהו רעות רבות וצרות" ובהמשך לא הוזכרו הצרות אלא נאמר "מצאוני הרעות האלה", מדוע לא נאמר שוב 'מצאוני הרעות והצרות האלה'? אומר הרב שך: 'רעות' זה היסורים עצמם, כל מנת יסורים שנגזרה על האדם היא הרעה עצמה, ו'צרות' זה איך שהאדם מקבל את היסורים, 'צרות' זה מלשון 'ויאמר דוד אל גד צר לי מאד' דהיינו שצר לו מהרעות, וכך מתרגם אונקלוס צרות - עקן, דהיינו שמעיק לו,

המשך בעמוד הבא

חדש ניתן לשמוע את שיעורי הרב פנחס זרביב שליט"א בקול הלשון 0722741111

המשך מעמוד קודם

וממילא אדם שרחוק מאמונה כל הרעות שיש לו הם צרות, זה מעיק לו, זה צר לו, ולכן בתחילה "ומצאוהו רעות רבות וצרות", אבל כשהוא מתעורר להתקרב להקב"ה ולחזור לאמונה, והוא מגיע למצב שהוא אומר "על כי אין אלוקי בקרבי מצאוני הרעות האלה" – הוא מגיע להכרה שהכל מהקב"ה, בשעה זו אפילו אם הרעות לא יסתלקו אבל זה כבר לא מכאיב לו, זה כבר לא צרות, כבר לא מעיק לו, ולכן אחרי שמגיעים להכרה שזה עונש מהשמים נשאר רק "מצאוני הרעות האלה".

וכך באמת גם החזון איש וגם הרב שך היו להם חיים מאוד קשים, חיים מאוד קשים, החזון איש היה חשוך בנים, היה ידוע חולי כל חייו, ועוד בעיות קשות מאוד שהיו לו, וכך הוא כותב באחד מכתביו: אין לי ממנעמי החיים שום דבר, ואף על פי כן כשננסו לחזון איש היה עזו וחדווה במקומו, תמיד הוא היה מלא שמחת חיים, הוא חי עם הקב"ה כל הזמן והוא הרגיש בידיים של הקב"ה, ולכן הוא היה מלא שמחת חיים. גם הרב שך היו לו חיים לא קלים, חיים לא קלים בכלל, ותמיד הוא היה מלא מלא שמחת חיים, כשלמדנו בישיבה אצל הרב שך הכל תוסס, הכל חי, הכל אור. וככה היה אצל גדולי ישראל, פעם מישהו אמר לסטייפלר שיש לו הפרעות, יש לו יסורים וקשה לו ללמוד, אמר לו הסטייפלר: אם הייתי מסתכל על היסורים במקרי החיים שלי לא הייתי פותח דף גמרא בחיים, אבל שמת את כל החבילה בצד, וישבתי ללמוד. גדולי ישראל ידעו וחזו על פי היסוד של החזון איש, שהיסורים שיש לאדם הם גזירה, אבל איך לקבל את היסורים ולחיות איתם זה תלוי בבחירה.

בשנת ת"ש כשהרב שך ומשפחתו ברחו מהנאצים הם היו בוילנא, היתה לו בת, בת מיוחדת בת ארבע עשרה, והיא נהרגה בסיבה טראגית, בימי האבל אמרה הרבנית גוטל ע"ה אשתו של הרב שך: לר' לייזר יש את הגמרא הוא יוכל לעבור את זה, אבל איך אני יעבור את זה? היא שהכירה אותו ידעה לומר שהוא יצליח לעבור את זה בגלל שיש לו את הגמרא. ובמהלך ימי האבל הגיע רבן של כל בני הגולה ר' חיים עוזר בשנה האחרונה לחייו לנחם אותו, ר' חיים עוזר עבר טרגדיה יותר קשה, היתה לו בת יחידה בת שבע עשרה מוצלחת מאוד שהיתה חולה והוא קבר אותה, ומאז בכל פעם שהרב שך היה נכנס אליו הוא היה אומר לו: ר' שך, ר' שך, לולי תורתך... לולי תורתך... לולי תורתך... כשכוונתו להמשך הפסוק "לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי", זה מה שהחזיק את ר' חיים עוזר, את הרב שך, זה מה שהחזיק את החזון איש. [במאמר המוסגר, נזכר מעט את הצדקות של ר' חיים עוזר, כשבתו היחידה היתה גוססת, הוא מיהר לכתוב תשובה מורכבת מאוד להתיר עגונה, להתיר אשה שבעלה נעדר, איך הוא יכול היה להתרכז בכזה זמן לכתוב תשובה מורכבת? זה פלא פלאים, שאלו אותו: מה אתה ממהר דוקא בכזה זמן, אמר ר' חיים עוזר: מכיון שהבת שלי גוססת, ואחר כך במשך כל ימי השבעה אסור לעסוק בתורה, אם אני לא אמהר עכשיו להתירה העגונה הזאת תהיה עוד שבוע בצער, ואני רוצה לחסוך לה את הצער של השבוע. זו היתה החשיבה של ר' חיים עוזר גם כשהבת שלו היתה גוססת, איזה לב? לב של גדולי ישראל].

ושלא נחשוב שהרב שך היה מהאנשים שפחות מחוברים לענינים המשפחתיים, ששמים את זה בצד ומתעלמים, זה לא היה כך, אני זוכר את המסירות שלו, את החמימות, את הדאגה לכל נכד, לכל אחד, ויותר מכך ראיתי בספר שיצא בשעתו על הרב שך דבר שמאד תפס אותי, ארבעים שנה אחרי שהרב שך קבר את הבת שלו, הוא הלך לנחם את הגאון ר' מיכל פיינשטיין חתנו של הרב מברסק, שגם הוא קבר בת, כשהוא יצא שאלו אותו התלמידים: למה הראש ישיבה לא שיתף את ר' מיכל איך הוא התמודד עם שבר כזה שהראש ישיבה קבר בת לפני ארבעים שנה? למה הראש ישיבה לא הזכיר את זה בכלל? אמר להם הרב שך: תאמינו לי, אין לי כוחות נפש לדבר על זה, אני לא מסוגל לדבר על זה גם ארבעים שנה אחרי... הוא היה כזה משפחתי ואבא חם וקשור שאפילו ארבעים שנה אחרי הוא אמר שאין לו כוחות נפש לדבר על זה, ובכל זאת כל החיים לא ראו עליו שום עננה, שום צער, והכל מכח היסוד שאיך לקבל את היסורים זה בחירה, והוא קיים בעצמו "לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי".

וכך אנחנו רואים בחוש את ההבדל בין אנשים שומרי תורה ומצוות לאנשים שאינם שומרים תורה ומצוות, איך מתמודדים עם החיים, בעבר נעשה סקר מהי העיר העניה ביותר בארץ, ומה היתה התוצאה? העיר הכי עניה היא בני ברק, ולעומת זאת העיר עם תוחלת חיים הגבוהה ביותר גם היתה בני ברק, הפוך על הפוך, מה הסיבה? מה ההסבר לכך? עשו על זה מחקרים וגילו שיש לזה שתי סיבות: סיבה אחת מפני שאנשים שיש להם אמונה הם לא נשברים משום דבר, ולכן אפילו שיש קשיים בחיים לא נשברים ותוחלת החיים גבוהה. וסיבה נוספת, אדם חילוני שמגיע לגיל שישים הוא גמר עם החיים, גמר עם התאוות, גמר עם ההנאות, הוא יוצא לפנסיה ואין לו חברה, לא משפחה, כלום, יש לו את הוילה שלו ואת הבולדוג שלו, וחוף מזה שום כלום, פעם בחודשיים הבת שלו מגיעה מהקיבוץ עם זר פרחים וזהו, ולעומתו יהודי שומר מצוות הער לעבט אטאג, הוא חי כל היום, תראו בבני ברק בירושלים הוא קם בבוקר, הולך למקווה, הולך לשיטבלאך, אנשים באים אליו, נכנסים כל הזמן, הוא לא לבד, הוא הולך לשיעור תורה פה, ושיעור תורה שם, אני זוכר את השיעורים של הרב אלישיב היו מגיעים אנשים מעל גיל תשעים עם כסא גלגלים שלא ויתרו על שום שיעור... יש לו בנים, נכדים, שמגיעים אליו כל הזמן, הוא חווה את השבת, שמחות במשפחה, כל הזמן הוא תוסס, מלא חיים, ולכן יש תוחלת חיים ארוכה יותר.

ועל פי היסוד הזה, מבוארים דברי רש"י: שני חיי שרה - כולם שוים לטובה, ודאי שהיו לה קשיים, היא היתה עקרה תשעים שנה, אבל היה לה חיים הכי יפים, היא חיה באמונה, בביטחון, הכל לטובה, היא חיה עם קירבת אלוקים, אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת את הנשים, כל חייה היו מלאים שמחת חיים, כולם שוים לטובה. וכל אחד יכול להגיע לזה... רבותי. עכ"ד הרב אליהו דיסקין שליט"א.

ויש להוסיף מש"כ בזה הרב דב יפה זצ"ל יש הטוענים שלימוד מוסר משרה על לומדיו עצבות ומרירות.

האמת הפוכה לחלוטין!

מי שאינו לומד מוסר, רגיל לטפח שאיפות ומשאלות רבות שהגשמתן אינו בשליטתו, וכאשר לא עולה בידו להשיגן, הוא עלול בקלות להגיע לדכדוך ועצבות. לעומת זאת, האיש החי ע"פ חלק המוסר שבתורה ומשנן לעצמו שהאדם לא נברא אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שיכנתו, שזה העינוג הגדול מכל העינוגים שיכולים להימצא, בעוד שכל העניינים האחרים טפלים ומעוטי חשיבות הרי שמחה ממלאת את כל ישותו על שהאמצעים להשגת המטרה הנכספת נתונים בידיו.

המשך בעמוד הבא

עונג וסיפוק בעוה"ז

הוא אינו זקוק לכבוד, וגם לא לתענוגות חולפים, הוא מלא סיפוק מכל מצווה שעושה, ומכל כיבוש של היצר, בידעו שבוה הוא מתקרב להגשמת מטרתו. ובנוסף, החי ע"י מוסר, מתענג על העובדה שהקב"ה - מקור ההטבה והחסד, שוקד כל העת להיטיב לנו בתכלית ההטבה, וכל מאי דעביד רחמנא - גם הצער והייסורים לטובה הוא לנו. כך הוא מחושל יותר לשאת את תלאות החיים.

בארה"ב, היה יהודי בשם ר' מאיר פייסט זצ"ל. בגיל צעיר התייתם מהוריו, ובנוסף, גם חלה בשיתוק ילדים. היות שלא נשא אשה, הוא נותר גלמוד וערירי. מה אפשר לחשוב על יהודי במצבו? מן הסתם היינו סבורים שהוא מחכה בקוצר רוח ליום מותו, ועד אז מקנא בכל הסובבים אותו.

אך למעשה כל יודעיו העידו עליו שהיה אדם מאושר.

את אושרו הוא שאב מהפסוק "טוב יום בחצרך מאלף" (תהילים פ"ד).

ומפירוש רש"י: "טוב יום בחצרך - ולמות למחר! מאלף שנים במקום אחר".

"הנה כי כן", אמר ר' מאיר, "יש לי את הגדולה שבכויות - להיות ספון בחצרות ה', בבית המדרש, ומה לי כי אלן....

לעומת זאת, היה בארה"ב לפני עשרות שנים פוליטיקאי בכיר, שניסה להיבחר למועמד מפלגתו לנשיאות ארה"ב, אך הפסיד לפוליטיקאי אחר. למרות שהוצע לו לאחר ההפסד, להיות מועמד לסגן נשיא ארה"ב [התפקיד השני בחשיבותו], לא יכל להשלים עם ההפסד ומת משברון לב!

עדות ר' יחזקאל לוינשטיין על עצמו

ומי לנו דבק במוסר, כהמשגיח, הגה"צ ר' יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, שהעיד על עצמו שלא היה לו יום עצוב בחייו, למרות היותו בעל תביעות עצמיות במיוחד. להאמור, דווקא דבקוה במוסר היא זו שהביאתו לשמחה תמידית.

המשגיח אמר על עצמו, שכשהתחיל ללמוד מוסר הוא גילה שהוא זקוק לרפואה, אך למרות זאת שמח מפני שנוכח שיש לו דרך אך לרפא את עצמו. עכ"ד הרב דב יפה זצ"ל

ויש להוסיף בזה מה שמבואר לגבי יעקב אבינו שכתוב בתורה "ויאמר פרעה אל יוסף כמה ימי שני חיך ויאמר יעקב אל פרעה ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה מעט ורעים היו ימי שני חי ולא השיגו את ימי שני חי אבתי בימי מגוריהם". (מ"ז ט)

יעוין בדעת זקנים מבעלי התוספות שכתבו וז"ל, "מדרש בשעה שאמר יעקב מעט ורעים היו, אמר לו הקב"ה אני מולטתך מעט ומלבן והחזרתי לך דינה גם יוסף, ואתה מתרעם על חיך שהם מעט ורעים. חיך שמנין התיבות שיש מן ויאמר עד בימי מגורי. כך יחסרו משנתך שלא תחיה כחיי יצחק אביך והם ל"ג תיבות. וכמנין זה נחסרו מחייו שהרי יצחק חי ק"ם שנה ויעקב לא חי אלא קמ"ז שנה" ע"כ.

הקשה מרן הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, דניחא שהורידו ליעקב משנותיו על הדברים שהוא אמר, אך למה הורידו לו משנותיו גם בגלל דבריו של פרעה אליו, "ויאמר פרעה אל יעקב כמה ימי שני חיך". ואמר לתרץ דהנה יעוין בדעת זקנים מבעלי התוספות בתחילת דבריהם שכתבו "כמה ימי שני חיך, פשט לפי שראוהו זקן מאד ושערות ראשו זקנו לבנות מרוב הזקנה, שאל כן. והוא ענהו ימי מגורי שלשים ומאת שנה מעט ורעים. כלומר מעטים הם שנותי אלא מתוך רעות שהיו לי קפצה עלי זקנה".

ומבואר דהטענה על יעקב אבינו היתה מדוע השפיעו הצרות על צורתו החיצונית, ונראה זקן. וא"כ יעקב עצמו גרם לכך שפרעה ישאלו שאלה זו. ולכן נענש וגם על דבריו של פרעה אליו, הורידו לו משנותיו.

ויש להוסיף מש"כ בזה הרב שמואל הלוי וואנר זצ"ל בספרו דרשות ושיחות שבט הלוי (תשס"ג עמ' לט) איתא בתנא דבי אליהו (רבה פ"ה), ומפני מה זכה יעקב אבינו לחיים שלא בצער ושללא ביצה"ד בעולם הזה וכו', מפני שהיה יושב בבית המדרש מקטנותו ועד זקנותו והיה בקי במקרא ובמשנה בהלכות ובאגדות וכו', שנאמר (תהלים קכו, ד) כחצים ביד גיבור כן בני הנעורים, ע"כ. והדברים מופלאים, דהרי מבין שלושת האבות דוקא יעקב אבינו היה כל ימיו מלאים יסורים וצער, כמו שמצינו שענה לשאלת פרעה (בראשית מז, ח-ט) כמה ימי שני חיך, מעט ורעים היו ימי שני חי ולא השיגו את ימי שני חי אבתי בימי מגוריהם. ומפרש הרמב"ן, כי יעקב אבינו זרקה בו שיבה והיה נראה זקן מאד, ופרעה תמה על זקנותו ולכן שאל לו כמה ימי שני חיך, כי לא ראינו כמותך זקן בכל מלכות.

אז ענה יעקב כי ימיו שלשים ומאת שנה, ואל יתמה בהם, כי מעט הם כנגד שנות אבותיו שחיו יותר, אבל מפני היותם רעים בעמל ואנחה זרקה בו שיבה ונראה זקן מאד, עכ"ל. וכן עה"פ (בראשית לו, ה) וישב יעקב, דרשו חז"ל במדרש (בראשית רבה פד, ג) לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבוא רוגז. לא שלותי מעט, ולא שקטתי מלבן, ולא נחתי מדינה, ויבוא רוגז בא עלי רוגזו של יוסף.

אם כן מהי כוונת שאלת התנדב"א, מפני מה זכה יעקב אבינו לחיים שלא בצער. וכבר פרשנו ד"ל שהתנדב"א עצמו תמה, היאך הפך יעקב אבינו את סאת יסוריו וצרותיו ואת חייו שהיו מלאים צער ויגון, לחיים שלא בצער. כדאיתא להדיא בגמ' (ספ"ק דב"ב יז.) שלשה הטעמים הקב"ה בעולם הזה מעין העולם הבא, אלו הן אברהם יצחק ויעקב וכו' - הרי לנו שיעקב חי בעוה"ז חיים של מעין העוה"ב על אף צרותיו המרובים - כיצד הצליח יעקב אע"ה לקיים את מאה"כ (תהילים ק, ב) עבדו את ה' בשמחה, עם כל הצער והיסורים.

על זה מתרץ המדרש, מפני שהיה יושב בבית המדרש מקטנותו ועד זקנותו והיה בקי במקרא ובמשנה וכו'. שבכח התורה שהיה ליעקב אבינו ע"ה, קיים בעצמו (תהילים קט, צב) לולי תורתך שעשועי אז אבדתי בעניי. וכאשר ישב והגה בתורה הסיח דעתו מכל העולם ומכל היסורים. וזוהי יושב בבית המדרש מקטנותו ועד זקנותו, ביהמ"ד היה עבור יעקב אבינו כביתו ממש, הן בימי נעוריו כדכתיב (בראשית כה, כז) ויעקב איש תם יושב אהלים, וגם אח"כ כשנטמן בבית מדרשם של שם ועבר כ"ב שנים, והן בימי זקנותו, כדכתיב (שם מז, כח) ואת יהודה שלח וגו' להורות לפניו גשנה - שעוד קודם שהגיע למצרים היתה דאגתו הראשונה להורות לפניו - ופרש"י (עפ"י מדרש תנחומא ויגש, יב וב"ר פצ"ה ג) להורות לפניו, לתקן לו בית תלמוד שמשם תצא הוראה.

וע"י ישיבת ביהמ"ד מקטנותו ועד זקנותו - בהסתחת הדעת מכל יסוריו התקיים בו ביעקב אבינו ע"ה מאמר המשנה (אבות פ"ב מ"ז) מרבה תורה מרבה חיים, ומאמר הכתוב (תהלים יט, ט) פקודי ה' ישרים משמחי לב, שפירושו, כי בדרך הטבע לבו של האדם הוא נשבר ונדכה מכל אשר עובר עליו בחייו ורק בכח התורה לשמח את לבו, רק פקודי ה' הישרים הם שבכוחם לשמח לב האדם באמת. וזהו שאמר התנדב"א, ומפני מה זכה יעקב אבינו לחיים שלא בצער ושללא ביצה"ד בעולם הזה וכו', מפני שהיה יושב בבית המדרש מקטנותו ועד זקנותו והיה בקי במקרא ובמשנה בהלכות ובאגדות וכו', שנאמר (תהלים קכו, ד) כחצים ביד גיבור כן בני הנעורים, ע"כ.

ולכאורה זה סתירה ממעט ורעים ימי שני חי אלא הכוונה שבדקות הוא הרגיש שרע לו ולכן הוא נתבע (וכמו יוסף הצדיק שהיה בעל אמונה והוא נתבע על מה שבטח בכשרו דם).

הרב חיים בן המנו שליט"א

67 פסוקים ו-918 מלים מקדישה התורה בפרשת שליוחותו של אליעזר למצוא שידוך ליצחק אבינו, בשל התובנות הרבות והיסודות החשובים הנלמדים מפרשה זו התורה. חרנה ממנהגה והאריכה מאוד, ונראה בע"ה איך אליעזר העבד הנאמן בשליחותו זו מצליח להתעלות, עד כדי שהוא משנה את הסטאוס שלו מארור לברוך, וכן איך רבקה שגדלה בבית של עובדי עבודה זרה, הופכת להיות האם השנייה בבנינו של עם ישראל.

וכן מתארת התורה, אברהם קורא לאליעזר עבדו, שבמשך עשרות בשנים עוד טרם לידתו של יצחק, משרת הוא את אדונו אברהם בנאמנות ובמסירות עצומה, וכפי שהתורה מעידה עליו, (כד-ב) "זקן ביתו, המושל בכל אשר לו", כלומר שאברהם סמך עליו והפקיד בידיו את כל אשר לו, ומטיל עליו משימה עתה גורל, משימה בה תלוי כל עתידו של עם ישראל, ללכת אל עיר מולדתו ארם נהריים, ולהביא משם אישה ליצחק, אליעזר מרגיש ששליחות זו שונה בתכלית מכל השליחויות עד כה, בשל העובדה שלראשונה אברהם לא מסתפק בציווי, אלא משביע אותו בה' אלוקי השמים ואלוקי הארץ, ובנקיטת חפץ, בבכירת המילה שהייתה חביבה עליו ביותר, הברית שבה הבטיחו הקב"ה "התהלך לפני והיה תמים" - שלם, ושקיימה במסירות נפש בהיותו קרוב למאה שנים, שבועה שלא יקח אישה לבנו יצחק מבנות כנען, כי אם מעיר מולדתו ארם נהריים.

יש לזכור כי מעמדו של אליעזר היה מוערך מאוד אצל אברהם מבחינה רוחנית, שכן נאמר עליו שהיה "דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים" ואף שימש לדעת חז"ל (יומא כה): כראש ישיבה בבית מדרשו של אברהם, אבל דווקא בשליחותו זו מכיוון שבה תלוי כל עתידו של עם ישראל, אברהם אבינו לא מסתפק בציווי, אלא משביע אותו, ובפרט שלאליעזר הייתה בת שלדעתו הייתה ראויה ליצחק מכל בת אחרת בעולם, וחשש אברהם שמה נגיעה זו תעורר את עיניו של העבד הנאמן, לכן דיבר אברהם בצורה הברורה ביותר, ואמר לו אני ברוך ואתה ארוך ואין ארוך מידבק בברוך, כלומר אין כל סיכוי שבתך תינשא לבני יצחק..

על האריכות וההרחבה בפרשה זו אומר המדרש (במד"ר ס-ה) "אמר רב אחא, יפה שיחתו של עבדי בתי אבות מתורתו של בנים", שהרי פרשתו של אליעזר עבד אברהם שניים ושלוש דפים היא אמורה, והשרץ מגופי תורה, ואין דמו מטמא כבשרו אלא מריבוי מקרא".

על עצם השליחות יש לתמוה, לכאורה המשימה שהוטלה על כתפיו של אליעזר הינה משימה כלתי אפשרית, שהרי מדובר בעידן שלא היו אמצעי תקשורת, כך שכאשר מגיע אדם אנונימי במרחק של מעל אלף ק"מ, ואומר באיתי למצוא כלה לבן אדוני, מי המשפחה שתסכים לשלוח את ביתם עם אדם זה? ומי הבת שתסכים ללכת אחריו? אולי מדובר באדם נוכח ושקרן? וגם מי אמר שהחתן יסכים להחלטתו של העבד? ובפרט שמדובר בילדה בת שלוש שנים, והחתן בגיל ארבעים שנה? גם השליח אליעזר עם כל הנאמנות שלו לאדונו, הרי אדונו בזה שאמר לו אתה ארוך ואני ברוך, ואין ארוך מידבק בברוך, אמירה לכאורה פוגענית המורידה את המוטיבציה להצליח בשליחות? ובפרט שהוא נגוע שהיה מאוד רוצה להיות המחותן של אברהם? גם מה המיוחד באנשי ארם נהריים, וכי מדובר בעיר של צדיקים, הרי גם הם היו עובדי עבודה זרה? גם אם מה שהפריע לאברהם היא העובדה שאליעזר הוא עבד, יכול היה לשחרר אותו, ואז בתו הייתה כבת ישראל כשרה, כדון שפחה משוחררת הנחשבת כתינוקת שנולדה, והיה אברהם מקבל כלה הגונה ליצחק, כלה שגדלה על ברכי אליעזר, שהיה נאמן וזכה לעלות חי לשמים, ובתו הייתה צדקת ובעלת מידות טובות, ועוד יש לנו להבין, לקראת סיום שליחותו של אליעזר, זכה אליעזר לצאת מכלל ארוך ולהיכנס לכלל ברוך, כמו שביארו חז"ל על הפסוק "בוא ברוך ה'", ויש להבין הרי זו הייתה חובתו של אליעזר לעשות את רצון אדונו?

אלא אברהם שהכיר את אליעזר לפני ולפנים, ידע שהוא מסוגל להתעלות מעל כל נגיעה, ולהיות שליח נאמן לביצוע משימה גורלית זו, על הצד הטוב ביותר, ידע אברהם שאליעזר עבדו כידו הארוכה ממש, ואכן לכשנתבונן בכל הנהגתו של אליעזר מאז קיבל עליו את השליחות, נראה איך אליעזר לאורך כל הדרך פעם אחר פעם שובר את מידותיו, ומקיים את רצון אדונו בצורה המעוררת השתאות והתפעלות.

משאת נפשו של אליעזר הייתה השגת המטרה שלשמה נשלח, רצונו העז ונחישותו להצליח במשימה גרם לדעת חז"ל לכך שקפצה לו הארץ, ובאותו היום שיצא מארץ ישראל הוא מגיע לארם נהריים, אליעזר מגיע ליד באר המים, ומתפלל (כד-יב) "ה' אלוקי אדוני הקרה נא לפני היום". הוא מתפלל למצוא את המיועדת ומדגיש בתפילתו היום, אליעזר מגלה כאן נאמנות מוחלטת לאדונו ולשליחותו שהטיל עליו, שהרי אם לא היה מתפלל איש לא היה בא אליו בטענות? ההיפך היינו חושבים אולי שלא יתפלל, כי מבחינתו מוטב שלא ימצא אישה ליצחק בארם נהריים, וכך אולי יגדלו הסיכויים שיאלץ אברהם להתפשר על הבת שלו, אליעזר מתפלל מעומק הלב והראייה שתפילתו נשאה פרי, בבחינת והיה טרם יקראו ואני אענה, וכתוב "ויהי הוא טרם כילה לדבר, והנה רבקה יוצאת.. וכותב המלבי"ם שהמילה "והנה" באה לומר שזו הפעם הראשונה שרבקה יצאה לשאוב מים, כי בתואל היה עשיר, ואת העבודות הפשוטות היה מנהגם לתת לעבדים ולשפחות, ובאותו היום בדיוק ובהשגחה פרטית, יצאה רבקה לשאוב מים, אליעזר רואה נערה מתקרבת לבאר, והמים עולים לקראתה, הוא מיד רץ אליה בזריזות, יש סימנים טובים אבל הוא רוצה לראות מידות טובות, ובפרט את מידת החסד, כי זהו כרטיס הכניסה לביתו של אברהם, לכן הוא מעמידה במבחן במידת החסד, ומבקש ממנה "הגומיאני מעט מים מנדך", בבקשה זו אליעזר העמיד את רבקה במבחן קשה מאוד, הוא בדק את חוכמה, ואת אהבת החסד שלה, לכן הוא ביקש שתשקה אותו בצורה ישירה מהכד, כדי לבדוק מה היא תעשה בשארית המים, וכך אמר, אם תיקח אותם לביתה, היא מגלה שאינה אחרית מספיק, מפני שאולי אדם זה חולני, ואם תשפוך את המים הנותרים הרי שהיא עשויה לפגוע בו, שהיא חושדת בו שהוא חולני, הדרך לצאת מסבך זה היא לתת את שארית המים לגמלים, וכך היא עשתה, אך הגדילה לעשות בכך שהיא המשיכה לשאוב עוד לתת לגמלים, כלומר שהיא לא נותנת לגמלים רק כדי שלא לפגוע בו, אלא כדי להטיב עם בעלי החיים, מה שמראה את אהבת חסד המיוחדת שלה, כפי שאמרה גם לגמליך אשאב עד אם כילו לשתות, אליעזר מזדרז ומיד נותן לה מתנות, שני צמידים עשירה זהב משקלם, פרש"י עשרה צמידים רמז לשני לוחות מצומדות, עשרה זהב, רמז לעשרת הדברות, ומה הקשר? אלא כאשר ראה אליעזר שהיא מצטיינת כל כך במידת החסד, ושהיא מושלמת בבין אדם לחברו, רמז לה, שיש עוד לוח, והוא קשור בבין אדם למקום, שהוא מצומד ללוח הראשון, וכמו ששברת את המידות בבין אדם לחבירו, כך עליך לנהוג בבין אדם למקום, ובכך תזכי להיות לאחת האימהות.

לאורך כל השליחות אנו רואים איך שאליעזר עובר משוכה אחר משוכה, איך שהוא מבטל דעתו לגמרי, עושה מאמצים מעל המצופה כדי להצליח, אם נשים לב בכל הפרשה לא מוזכר שמו הפרטי של אליעזר, אלא או העבד או עבד אברהם או האישה, מה שמראה את ביטול האני שלו, וכל מה שעמד למול עיניו היא המטרה בלבד, עובדה זו אף הודגשה על ידו עם כניסתו לבית בתואל, כאשר הוצע לו לאכול הוא אומר לא אוכל עד אם דברתי דברי, ואו הוא פתח את דבריו במילים "עבד אברהם אנוכי", גם בתפילתו הוא מרגיש פעם אחר פעם שאברהם הוא אדונו, מפרשי התורה עמדו על הרבה נקודות בהתנהגותו של אליעזר בהם הוא מראה איך שהוא מנטרל את עצמו מכל נגיעה אישית, טוהר מידה זו יזכה אותו שבסיום השליחות הוא יוצא מכלל ארוך, ונכנס לכלל ברוך, כאשר אומר לו לבן "בוא ברוך ה'".

מסכם המדרש"ר (פרשה ס) אמר רבי יעקב בשם רבי יוחנן, ומה אם אליעזר על ידי ששרת את הצדיק באמונה יצא מכלל ארוך לכלל ברוך, ישראל שעושים חסד עם גדוליהם ועם קטניהם בידיהם ורגליהם, על אחת כמה וכמה, נמצאו למדים עד היכן מגיע כוח שבירת המידות, וידועים דבריו של אבי תנועת המוסר רבי ישראל מסלנט שאמר, שקשה שבירת המידות יותר מללמוד את כל השם, ה' יזכנו ללמוד וללמד אמן.

[לצפייה והורדה בעלונים קודמים של "למעשה" \(מכון למעשה\) מתוך אתר "בינינו" - לחץ כאן](#) [ומתוך אתר תורת יוסף לחץ כאן ומתוך אתר של דרשו לחץ כאן](#)